

kao što već rekoh

nina živančević

Zdravo, zovem se . . . (Treće pismo)

Konvencijama i konferencijama pisaca se ne treba diviti zbog njihove obrazovne uputnosti ili one posebne vrste očajničke obrade informacija i nagrada koje se, obično ovdje, pružaju ozbiljnim piscima — u ovu dobu godine, međutim, u sezoni koja je njujorško rano proleće, a zakasnelo leto u ostalim delovima sveta, konferencija pisaca dove kao blagodet. Ugnježden u malom koledžu u najudaljenijem delu države Njujork, dotični književni sabor spremao se da mi podari neku vrstu prosvetljenja. Sve se odvijalo u znaku prosvetnosti i prosvjetiteljstva — po prvi put u životu dobila sam dnevnicu da bih prisutstvovala skupu u kome se nisu prikazivale moje noge niti čitala moja poezija u kojoj izbegavam da pomenu svoje noge.

Planine na mene blagotorno utiču, ali kao što već rekoh — i ovdje ponovo pokušavam da objasnim čudo — najblagotornije na mene utiče nešto što nazivam ogromnom razmenom energije. Zaljubljena sam u energične ljude, podilaze me srsni od susreta sa izlomljениm i dinamičnim ljudima, općinjavaju me vetroviti, sigurni krhki i usplamtelji ljudi, o, da, uvek baš mene. A evo, beše tu ta gužva od učesnika na podijumima iza mikrofona, neverovatna gomila mladih profesionalnih pisaca koji su sedeli u malom gospodskom koledžu i ispijali koka-kolu, žvakali sendviče od piletine sa majonezom — i to je bilo sve-

ili bi nam se bar na prvi pogled tako učinilo. Čim sam sela i zaklopila oči, pokušavajući da se usredsredim na zelene planine koje skrivaju krave i ljude i, čim sam čula kako neko pored mene pominje mogućnost da će nas svi stampati ako naučimo da pišemo čestita i blagoglagoljiva pisma urednicima, čim sam zatvorila oči i pustila duh na slobodu, opazila sam pored sebe čudan energetski izvor; energetski izvor javio se u obliku lica, a to lice se osmehivalo i najposle, lice se osmehivalo MENI!

Šta da se radi sa takvim licem — sa licem koje vam se osmehuje? Da li ga opišemo i stavimo u priču, ili, naprsto odmahnemo rukom i kažemo „Ma, to je samo još jedno lice“, ili, pak, kažemo „Hoće li lice da sa nama popije piće?“ nastavljući pri tom da bludimo slobodna duha, kroz sobu, stvarno ne znam. Ali, kada sam ponovo otvorila oči i pogledala oko sebe, opet je u mojoj blizini iskršlo ono lice, ovoga puta naspram lica holandskog pesnika koji mi je donosio koka-kolu i sendviče sa piletinom i kome se, među nama, nimalo nije dopalo prisustvo onog nasmešenog lica. Nasmešeno lice izgledalo je sasvim drugačije od svih drugih lica. Bilo je mirno i isklesano, tako čudno isklesano da nikada ne biste pomisili da njegov profil može da saraduje sa njegovim čelom, koja je opet, bilo sasvim različito od njegovog polu-profila, a zatim kosa, e, pa, lice uopšte nije imalo kosu, a njegov vlasnik je bio gotovo izbjrian, nosio je frizuru koja je krvudala cik-cak, a cik-cak je tako opasno zavijao da se čovek naprosto morao zapitati da li je taj vlasnik želeo da se namerno ozledi pri šišanju ili ne . . . Lice je otvorilo usta i upitalo me: „Gde mogu da kupim ove knjige?“ U svakoj njujorškoj knjižari, odgovorila sam ja. „Ja živim u Los Andelesu,“ odvrati mi lice. „Ljudi tamо ne čitaju knjige,“ nastavilo je.

Znači, tako. Lice živi u Los Andelesu. Jao, opet jedna od onih konvencija pisaca sa licima iz Los Andelesa, pomislih ja. „E, pa, — nastavila sam — mislim da možete svuda da pronađete ove knjige.“ Otvorila sam širom oči i zatekla se kako sanjarim o odredenom licu koje mi je nekada toliko značilo. Čula sam sebe kako blebecem u mikrofon: „Tu postoji tendencija, u jugoslovenskom izdavaštvu, da se ohrabruju mladi pisci koje su preporučile njihove starije kolege, tako da, rekli bismo, preporuka nikome ne bi bila naodmet, naročito u svetu izdavaštva . . .“ Diskusiju se nastavljala. Sećam se skupa pisaca na kome je određeno lice uspelo da drži pažnju slušaoca puna dva i po sata. Koščato i orlovsko, ovo lice beše mlađe i pošteno, nalik onim ruskim portretima koje Rjepin i Dostojevski nikada do kraja nisu uspeli da naslikaju, a koja su, ipak, nastavila da žive kroz vekove, nekim njihovim unutrašnjim životom. Sećam se da sam mu rekla: „Želela bih da intervjujem lice kao što je Vaše.“ Lice je bilo bez maske i bez godina. Lice nedodirnuto sećanjem. Ono mi je dalo svoj telefon, a ja sam uhvatila prvi avion za Los Andeles — te iste noći kada mi je ono dalo svoj broj i kada sam ja

počela da razmišljam o njegovom postojanju. Neko je postavio pitanje:

„A u čemu je prednost objavljuvanja knjige kod velikog izdavača?“ Pomišlila sam: Prednosti — nema. Ali tada ugledah pred sobom ponovo ono dinamično i smireno lice i usplahireno nastavih da pričam: „Naravno, veliki izdavač vam obezbeđuje veliku publiku . . .“ publiku koja se svede na veličinu i oblik jednog jedinog lica. Svaki put dok sedite pred svojim mini svetom, ili kada srećni zanjišti na pozornici čitajući svoja sabrana dela, uvek vam padne na um jedno jedinstveno lice koje ponekad poprimi oblik čitavog univerzuma. Večeras se širiš i skupljaš moj prelepi svemir! Za trenutak, ne mogu da odvojim misao od moga svemira. Zista je divan, taj moj svemir, sa meduzama i žutim padobranima koji plutaju na površini bele svetlosti koja se razlaže nad planinama i nad onim ravničarskim predelima u kojima žive moji izgubljeni prijatelji koji vladaju u sopstvenoj državi nad svojim vlastitim svemirima! U mojoj Utopiji nema grobova koje posećuju političari, a rođenja su bezbolna i laka, posve poetična.

Lice i ja sedimo u pogrešnom vozu koji je trebalo da krene za Njujork i jedemo kikiriki koje je lice zaplenilo usamljenoj vremešnoj gospodjici dok je sedela u kupeu pored nas. Žena je ubrz potom ispraznila bočicu pilula u mali plastični tanjur sa koga je pokusala i polizala sve te tablete, pretpostavljajući, njen ručak. Lice dobacuje: „Ova dama se jako dobro drži.“ Ja se pretvaram da posmatram crne pejzaže koji promišljam i osećam se lagodno i srećno, tako srećno, dok mi pogled skriva crne naočari, jer mi one upravo omogućuju da posmatram odraz datog lica u prozorskom oknu pogrešnog veza. Lice je odista prefinjeno. Ne govorii mnogo, ali je uverljivo. Ako me uveriš u sve to, uveriš i u ja tebe, u nešto drugo. O, kako ćeš ti u bilo što da me uveriš, kada me više nikoli i ništa ne može uveriti u postojanje nekog lica? Ja sam uverljivo lice. Ja sam dve lice. Ja sam svačije lice, sa svojim licem, svakim mišćem moga lica pokušaću da probudim uspavane zmijolike kretnje tvoga duha. Noge uvek dolaze na kraju. Otvore se i među njih neko stavi svoje lice. Međutim, grešite ako mislite da je ovde reč o francuskoj ljubavi. Govorim o ljubavi prema posebnoj naklonosti ka beznadu i čutanju. Sa ovim mojim licem ja opisujem i određujem ljudske sudbine. Ja sam veliki mag koji srčice beznačajne istine od kojih vas podilazi jeza. Vaše usne su sledena sećanja. Kada uzmem pero u ruku ja naprsto pokušavam da vam ih odmrznem — zaradi vas samih. Nazivaju to kineskom ljubavlju, ljubavlju kineskog slavlja.

„Njujorška železnička staaaaanicaaaaaaaa!!!“

Lice me izvodi iz voza, vodi me u podzemnu avantuру njujorškog metroa. Još uvek osećam na sebi njegov dah, ali već počinje da mi nedostaje. „Dodi mi na veće poezije,“ kažem mu ja, a da mu čak i ne pomenem da u „Veće poezije“ spada ceo moj život.

Lice prihvata ovu moju zamisao egzistencijalistički. Naravno da mi neće doći ni na jedno veće poezije. Vidim ga kako se smeje i postaje izborano kao izgnanička makedonska lepinja.

Vlasnik lica drži me za ruku i progovara „Znači, koliko ja shvatam, ti si većeeoma zauzeuta.“

Ovde se tok dogadaja lomi i prekida.

Nastaje crna rupa iz koje se pomaljaju neka nova lica. Pokušavam da duboko udahnem vazduh ispunjen otrovnim isparjenjima i belu razlomljenu svetlost, ali nalazim se duboko uronjena u njujoršku podzemnu železnicu i u susret mi dolazi opet jedan voz da ponese sa sobom moju uskomešanu usamljenu zburjenost.

POMRAČENJE

Dogodilo se u ulici Mek Dugal.

Videla sam kako mi se približava smrt velikom brzinom, imala je lice veoma opuštenog mladog čoveka koji je bio obučen u plavo i nosio brkove nalik moržu ali je takođe nosio očima neopisivu količinu tuge, o, da zntate kako to beše pomirljiv izraz njegovog lica! Izraz mu beše smiren i ranjen jer je sebi nosio iznurenost gutača opijuma kome ništa drugo nije preostalo osim da odbrojava vlastite dane do svoga kraja dok ne otputuje smireno u bele indijske poljane u kojima nema tuge ni nade ni upozorenja niti pale straha. Ali beše to tako neki umoran izraz da me je naterao da o njemu razmišljam danima i nikako još da se od njega oporavim. Juče sam

doručkovala sa mojim drugarem Luom koji svira u grupi „Gramons“ i koji se usavršio u prepričavanju neobičnih priča. Rekao mi je:

„Zamislis, kupim ja bacu vina i odem da posetim Larija, čini mi se preključe, i znaš šta se dogodi?“ Šta, pitam ga ja. „Našao sam ga mrtvog u fotelji.“ „Uh, mora da je infarkt,“ kažem mu ja. „Nije, nije,“ ubeduje me Lu, „Lari je imao samo 25 godina.“

Ah, dodajem ja, onda mora da je u pitanju neki infarkt.

„Nije,“ kaže Lu. „Hajde da pričamo o tome. Strah me je.“

„Ne plaši se,“ opominjem ga ja. „Znaš, to su teme koje se stalno ponavljaju. Kao što reče Kokto, sve te teme života i smrti se stalno obnavljaju. Svakog ubogog stoljeća.“ Ali mi Lu nije verovao. Skrenuo je s unal Tužno me je pogledao i rekao: „Znaš, tužno je to kada čovek više ne sme da se tuca. Svi su sumnjava lica! Ne mogu da se opustim!“

POMRAČENJE

Kao što već rekoh (Sedmo pismo)

Kao što već rekoh, otrovne pare San Franciska su me otetale u Los Andeles gde me je čekao Harvi, gde je sve to i počelo, gde sam se spustila iz oblaka jednog svilenog aprilskog predevčerja mala ponosna devojčica u holandskom kockastom kaputu koja je odlučila da se kocka sa ogromnim i promenljivim svetom oko nje . . . Ostati u Evropi beše tako obično i nezanimljivo, bila je Evropa tako stara i zardala, već su je svi uzimali za gotovo bila je tako ozbiljna tako nepreduzimljiva tako moja i tako prepoznatljiva — osećanje stupanja na novo igralište, bilo je to na novom igralištu da su sami igrači izmišljeni za sebe pravila igre, bilo je to zabavno, bilo je to naučno istraživanje bio je to ritam moga brzog duha bila je to sveta poetska misija bio je to Paund bilo je to NAPRAVI bio je to neko bilo je to NOVO i bio je to Harvi koji je poseđovao nezamislivi instinkt i razumevanje stoga me je čekao na losandelenском aerodromu i želeo da me zauvek sačuva pod svojim noktima. Bilo je to leto bilo su to palme bio je to neon bio je to zvuk električne gitare bilo je to neposredno prepoznavanje bilo je to predskazanje bila je to meka aleja u sutonu bio je tu mol i bio je to okean a bila je tu ajkula u mome snu i ajkula je htela da me pojede i odnese. Čekala sam na Harvija. Harvi je čekao na mene. Jednom smo se sreli u snu i ostali verni krajoliku toga sna u kome je Harvi čekao na mene a ja na njega, a onda . . .

Opet sam odočnila i stigla u grad dosta kasno. U svom zelenom Linkolnu (Harvi je uvek vožio predivna ogromna kola), znači, u svom predivnom ogromnom zelenom vozilu Harvi je čekao da me poveze niz Melrouz aveniju gde ljudi uživaju u svemu pomodnom bolesnom i naročitom. Harvi je bio kvintesencija avenije. Harvi je bio velikodušan. Pri ulasku u njegov stan mogli ste da vidite jednog drugog Harvija kako vas posmatra sa zida i taj drugi Harvi beše mlad i živahan, borben glumac.

Utzkana u art deco udobnost Harvijevog stana, obazirala sam se oko sebe i tragalaz pogledom za porcelanskim pudlicama koje su se nekada nalazile na postolju jedne od njegovih mnogobrojnih lampi ali pudlicama ne beše ni traga ni glasa. Upitala sam ga „gde su moje pudele?“

„Odnela ih je sa sobom,“ odgovorio je Harvi.

„A ko je to, ona?“ nastavila sam da ga ispitujem, više iz radozavnosti da saznam ko je osoba koja se zanima za porcelansku secesiju a manje iz ljubomore.

„Potsećala me je na tebe,“ rekao je Harvi, „zato je odnela pudele. Ali,“ nastavio je teatralno, „ovo je još uvek tvoja kuća.“

Ovdovi me u kuhinju da mi pokaže svoju najnoviju zbirku retkog japanskog porcelana i kaže: „Sedi, napraviču ti večeru.“ Večeramo, a Harvi pijucka šampanjac. „Strašno je bilo ovde, pa prazno, od kada si otišla,“ izbegava da kaže ali mi umesto toga dodaje miju staru Rozental šolju koju smo zajedno kupili u Santa Barbari i uskoro se oboje glasno smejemo.

„Bila je tako mila,“ nastavlja on, „tako hrabra žena, Zi, nećeš mi verovati! Govori tri jezika i ima najsladi naglasak na svećeet — istovremeno je smela i nežna, oduševačna i krvka.“ Ooo, pa evropljanke umeju da plene, zaustila sam da kažem, ali sam se ipak uzdržala.

U tom pulsirajućem usitnjrenom sažetom svemiru koga zovu njujorkom!

Elem, kupujem Harviju još jedan neverovatno neobičan porcelanski servis, kao i kompletan pribor za preživljavanje umetnika i vraćam se u Apokaliptični Grad.

odломak iz romana „Kao što već rekoh“